

Jože Šorn*

NARODNI SVET V LJUBLJANI IN NJEGOV GOSPODARSKI ODSEK

Ta tekst je v bistvu izčrpen pregled in zato precej faktografska informacija o tem, kako se je skupina naprednih meščanskih intelektualcev v okviru Narodnega sveta v Ljubljani oziroma njegovega ekonomsko-teoretičnega odseka pripravljala na prehodni čas od razpada habsburške monarhije do nastanka in utrditve države Slovencev, Hrvatov in Srbov. Virov o tem delovanju je v Arhivu SR Slovenije dovolj, pa zato na osnovi dokumentov ni težko dobiti dobre in zanesljive slike o prognoziranju in načrtovanju domačih politikov, predvsem pa ekonomistov naprednih smeri, o tem, kaj naj bi v bližnji prihodnosti čakalo narode zaželjene, toda v avgustu 1918 še precej fiktivne države Slovencev, Hrvatov in Srbov.

Narodni svet v Ljubljani je bil tisto telo, ki je od avgusta 1918 konkretno delovalo pri uresničitvi slovenskih nacionalnih, političnih in ekonomskih ciljev. Konstituiral se je v dneh 16. in 17. avgusta, ko so bila v Ljubljani posvetovanja tistih slovenskih, čeških in poljskih politikov, ki so ostali v domovini in delovali vsak v svojem narodu ter ga pripravljali na zlom habsburške monarhije. Spisek članov Narodnega sveta navaja 109 ljudi in z njegovo pomočjo lahko rekonstruiramo njegovo družbeno strukturo: 29 visokih uradnikov (27 %), 27 advokatov (25 %), 17 profesorjev (16 %), 12 direktorjev podjetij (11 %), 5 urednikov in novinarjev itd. Po političnem prepričanju je bilo največ klerikalcev, sledili so liberalci, med njimi je bila manjša skupina radikalne liberalne mladine. Najbrž je bil najstarejši član sveta liberalni politik Ivan Hribar, ki je bil leta 1918 star 67 let, medtem ko je imel klerikalni politik dr. Anton Korošec tedaj 46 let. Drugi so bili mlajši: liberalni radikalni politik dr. Gregor Žerjav je bil star 36 let, liberalni radikalni ekonomist dr. Milko Brezigar 32 let, klerikalni mladinski ekonomist dr. Jakob Mohorič 30 let itd. Tej razredni, poklicni in starostni strukturi bi lahko še marsikaj dodali, vendar so to postranske stvari.

Dejavnost Narodnega sveta v Ljubljani se je osredotočila predvsem na štiri probleme: 1. Voditi slovenski narod, upoštevajoč avtonomistično načelo, v združitvev z ostalimi habsburškimi Jugoslovani, pa tudi s prečanskimi Srbi, če bi se ustvarila takšna možnost. Osrednja osebnost v teh prizadevanjih je bil dr. Anton Korošec. 2. Spodbujati čim močnejše povezovanje slovenskih na-

* Objavljamo referat, ki ga je imel pokojni dr. Šorn na simpoziju Stvaranje jugoslovanske države 1918, ki je bil v Iloku 16.—19. maja 1979. Referat je žal brez opomb. Objavljen v zborniku z naslovom simpozija, ki je izšel v Beogradu 1983. Referat je na straneh 283—289 izšel v srbohrvaščini.

cionalnih ekonomskih sil s ciljem, da bi se ustvarilo enotno narodno (t. j. slovensko, ne pa jugoslovansko) gospodarstvo, 3. Preučevati valutno in finančno problematiko bodoče nacionalne države. Osrednje osebnosti pod točkama 2 in 3 so izhajale tako iz klerikalne kot tudi iz liberalne in radikalne mladine: dr. Jakob Mohorič, prof. Bogumil Remec (40 let), dr. Gregor Žerjav, dr. Milko Brezigar. Brezigar je bil obenem tudi tajnik Narodnega sveta, kot član Mafije pa je imel zveze s politično emigracijo. 4. Zagotoviti čim boljšo aprovizacijsko organizacijo. Pri tem je treba poudariti, da so vodilni člani računali, da se bo vojna končala pozimi 1918/19 ali celo šele spomladi 1919.

Da bi čim prej opravili svoje naloge, so že 16. in 17. avgusta 1918 v okviru Narodnega sveta organizirali devet odsekov ali sekcij. Nekateri odseki so marljivo delali, drugi so ostali zgolj na papirju. Tu bomo navedli štiri odseke: 1. ustavno-pravni odsek, 2. odsek za koncentracijo gospodarstva (ki se je takoj preimenoval v gospodarski odsek), 3. odsek za aprovizacijo, 4. odsek za Trst, Istro, Goriško, Koroško in Maribor ter eventualno za Prekmurje.

Že na ustanovni seji v avgustu so gospodarskemu odseku določili delovno področje. Njegova dolžnost je bila, da se od tega dne ukvarja z aprovizacijo, da skrbi za obnovo Primorske, da rešuje vprašanje nabave bencina, nafte in drugih pogonskih sredstev za industrijo itd. Doletela ga je tudi naloga, da organizira vse tisto, kar so imenovali »prehodno gospodarstvo«. Ker so imeli v Narodnem svetu pred očmi že omenjene ideje, so mnogo razpravljali o nacionalizaciji zemljiške posesti, industrije, trgovine, rudnikov, o načinu uresničevanja nacionalizacije in podobno. Ko so obravnavali valutno vprašanje po vojni, so se odločili, da bodo med ljudmi, domačimi bankami in drugimi denarnimi zavodi (nekaj njihovih direktorjev je bilo članov Narodnega sveta) agitirali, naj čim več inflacioniranih avstroogrskih bankovcev investirajo v dobre, solidne in zanesljive vrednostne papirje, nepremičnine in druge materialne dobrine. Tedaj je gospodarski odsek dobil nalogo, da preuči tako imenovano notranjo vrednost avstroogrškega denarja oz. stopnjo zmanjšanja njegove vrednosti ter posledice, ki so bile s tem pojavom v zvezi, nadalje relacijo te inflacionirane valute do tuje valute, načine, kako preiti od dotedanje avstroogrške valute z zmanjšano vrednostjo na zdravo valuto (študijo je prevzel dr. Milko Brezigar). Odsek se je moral spoprijeti tudi z zelo zapletenim problemom, namreč z možnostmi za ožjo koncentracijo slovenskih zadrug vseh smeri, hranilnic in drugih manjših denarnih zavodov zadrúžnega tipa v enotno in močno nacionalno (slovensko, ne pa jugoslovansko) zvezo, ki bi imela poleg sebe močno in centralno zadrúžno banko (s tem se je mnogo ukvarjal dr. Jakob Mohorič). Odsek je bil tudi zadolžen, da preuči vlogo, ki jo bo imelo slovensko gospodarstvo v bodoči novi državi v razmerju do hrvatskega in srbskega gospodarstva. Moral se je tudi posvečati načelom bodoče carinske politike, vlogi Trsta in Reke v bodočem gospodarstvu itd. Vse pa s stališča zedinjene in avtonomne Slovenije. Zelo široko razpravo so tedaj, sredi avgusta 1918, končali z ugotovitvijo: »Da postanemo samostojen narod tudi v gospodarskem oziru, moramo tuje premoženje vsekakor nacionalizirati.«

V tistih avgustovskih dneh so se slovenski politiki veliko pogovarjali s češkimi in poljskimi kolegi, pa je zato razumljivo, da so precej pričakovali tudi od gospodarskega sodelovanja z njimi. Rečeno je bilo celo, naj vsi trije narodi osnujejo skupno valuto, naj se takoj lotijo ustvarjanja skupne organizacije za

aprovizacijo, za delitev demobilizacijskega materiala (ki se je polagoma že začel kopičiti ter za medsebojno pomoč na vseh gospodarskih področjih. Slišati je bilo tudi glasove, ki so zahtevali celo teritorialno povezovanje omenjenih treh narodov preko koridorja od Prekmurja skozi Gradiščansko vse do Češke. Videti pa je, da so bili zagovorniki te sicer razumljive, vendar vse manj uresničljive ideje, v manjšini. Te zamisli so gojili predvsem v krogu panslavistično usmerjenega liberalnega politika Ivana Hribarja.

Gospodarski odsek se je sestal na svoji prvi redni in samostojni seji že 7. septembra 1918, ker mu je medtem že uspelo, da je pregledal svojo dejavnost in pridobil nove sodelavce za ekonomsko problematiko. Dodajmo še, da je bila njegova druga seja 18. septembra 1918.

Za boljše razumevanje nadaljnjega dela gospodarskega odseka pa moramo najprej vedeti, kaj so delali člani »ustavno-upravnega odseka«, ki so se zbrali na svoji prvi seji dan poprej, to je 17. septembra, prav v času odločilnih dogodkov na solunski fronti. Tu je najprej poročal dr. Anton Korošec o svojem razgovoru s Hussarekom na Dunaju, potem pa je takoj prešel k težavam, ki se bodo pojavile v prehodnem obdobju iz vojne v mir. Govoril je o soški fronti, ki se bo najbrž pomikala čez slovenske kraje. Tako so predvidevali. S premikanjem fronte pa bi bili zvezani različni problemi. Korošec ni naravnost govoril o londonskem paktu, pač pa je dovolj previdno dal vedeti o njem. Nato se je dotaknil prihodnosti in izrekel tele, za večino prisotnih verjetno povsem nove in presenetljive besede: »Razen premagovanja prevratnih težav se moramo pripravljati tudi na ustavo nove države.« Predlagal je, naj bi preštudirali ustave Švice, Italije, Francije, Anglije in Rusije. Morali bi se pogovoriti tudi o upravi. Sicer pa je bilo to prvič, da je javno omenil ustavo tedaj že sovjetske Rusije in s tem indirektno spregovoril o možnem vplivu delavskega razreda na strukturo nove nacionalne, pretežno pa agrarne države Slovencev, Hrvatov in Srbov oziroma Jugoslavije. Socialna demokracija je bila v Sloveniji precej razvita, pa so se morali ozirati tudi nanjo. Eden prvih diskutantov dr. Danilo Majaron je menil, da je treba prav v prehodni dobi položiti temelje novi ustavni in upravni zgradbi, saj bo to kasneje težje, morda celo prepozno. Treba je torej priti v novo državo z izdelanim sistemom in se zanj kasneje tudi boriti. Če izhajamo iz majniške deklaracije, je dodal dr. Majaron, potem so študije obširne. S tem je izzval dr. Korošca, ki je dovolj odprto namignil, kaj misli o perspektivi, rekoč: »Ko je nastal krfski pakt, se je začelo govoriti o ustroju jugoslovanske države. Deklaracija nam ni dala jasnega okvira. V majski deklaraciji ni rečeno, da ne smejo biti v naši državi tudi (drugi) Jugoslovani. Majska deklaracija zavzema glede krone apelno stališče. Zaradi tega se ni treba še nadalje ozirati na deklaracijo, pač pa na ustavo Jugoslavije. Treba je razmišljati o vprašanju, ali naj bo federalizem ali centralizem in nadalje bo treba razpravljati o avtonomiji.« Ideja o avtonomiji kot starodavni in tradicionalni postulat slovenske politike je bila tudi v teh, za narodno zgodovino odločilnih trenutkih gibalna sila vseh akcij tako v ustavno-upravnem kot tudi v gospodarskem odseku. Treba je še dodati, da so bili z besedo »tudi (drugi) Jugoslovani« mišljeni vsi Jugoslovani zunaj habsburške monarhije, torej tudi prečanski Srbi in Črnogorci.

Ko je tekla beseda o upravi, je svoj koncept razvil stari politik Fran Šuklje, sicer profesor zgodovine. Njegovo zamisel so vsi odobraval in jo s simpatijami

sprejeli. Dejal je, da je v tem trenutku težko fiksirati ustavo, saj še ni znan obseg Jugoslavije, ne ve se še, kaj vse bo nova država obsegala. Zato je uprava mnogo pomembnejša, vsekakor pa se mora opirati na avtonomijo. Prav zaradi specifičnega zgodovinskega razvoja ne sme biti enotna. Slovenija in Istra naj bosta prva avtonomna enota, Banovina, Medžimurje in Banat druga, Bosna, Hercegovina in Dalmacija tretja, »eventualno druge dežele« pa četrta enota. Pod imenom »eventualno druge dežele« je bila mišljena predvsem kraljevina Srbija, saj se je Črno goro takrat v Sloveniji precej redko omenjalo. Zakaj takšna delitev? Zdi se, da tedaj skoraj nihče v Narodnem svetu ni vedel, kako se bodo rešili srbsko-črnogorski odnosi, in če bo kraljevina Srbija pristopila — seveda v smislu Šukljetrovih predvidevanj — v sklop omenjenih teritorialnih enot. Kot vidimo, so mnogi politiki gledali na bližnjo prihodnost s precej subjektivnih in ozkih pozicij. Razprava, ki je sledila profesorjevemu referatu, je bila zelo živa, in na koncu je omenjeni ustavno-upravni odsek sprejel ta referat kot svoj lasten. Kakorkoli že danes ocenjujemo to »upravno delitev« kot konservativno in fiktivno, vendarle kaže na avtonomistični princip.

Šuklje ni ostal samo pri upravni razdelitvi, ampak je obširno govoril tudi o tem, kako je na vsak način treba tudi delavce, delavski razred pritegniti v organe oblasti, od občine navzgor vse do vodstev avtonomnih teles. Tudi ta zamisel je bila brez nasprotovanja sprejeta. Tako Šuklje kot tudi drugi politiki so imeli pred očmi razvoj socialne demokracije v Avstriji in vpliv oktobrske revolucije v Evropi. O vsem tem so govorili v omenjenem odseku Narodnega sveta, in v Ljubljani septembra 1918! Seveda takrat ni nihče pomislil na to, kako in v kateri smeri bo šel razvoj po 1. decembru 1918, če je že kdo videl v kraljevini Srbiji Piemont.

Naj bo že tako ali drugače, Šukljetrov predlog je bil v celoti sprejet. Obveljala je tudi zahteva, naj se referat objavi v časnikih, da bi se s tekstom in njegovim bistvom (avtonomijo) seznanili tudi Hrvatje in drugi. Dr. Gregor Žerjav je izrecno poudaril, da referat lahko služi kot »oboroževanje proticentralističnih tendenc«. (Na žalost v dokumentu ni zapisano, kdo je zastopal centralistične tendence).

Gospodarski odsek je, kot rečeno, prvič samostojno zasedal 7. septembra. Prvi referent dr. Brezigar je obširno analiziral stanje v takratnem svetovnem gospodarstvu in o vplivu teh razmer na trenutno stanje v habsburški monarhiji, pa tudi na bližnje pričakovano rojstvo Jugoslavije in njenih gospodarskih sil. Predvsem, je poudaril Brezigar, je treba čim prej in čim bolj učinkovito konsolidirati bodočo nacionalno valuto in vložiti velike napore, da bi se ohranila njena stabilnost. Od tega bo odvisna družbena stabilnost in ugled države kot celote. Nova nacionalna država bo morala podpreti svojo valuto s premogom, rudami, gozdovi, itd., zato je treba kupovati čim več vrednostnih papirjev, zemljišč, stanovanjskih zgradb, zlasti v Trstu, kje jih je veliko naprodaj, skratka, izkoristiti je treba tudi najmanjšo priložnost za nakup nepremičnin. Kmetje naj si oskrbijo čim več orodja, konjev, živine sploh. Treba je utemeljiti avtonomno slovensko aprovizacijsko centralo poleg že obstoječe uradne avstrijske c. kr. aprovizacije, ki komajda še deluje in bo kmalu prenehala obstajati. Aprovizacijska centrala mora že sedaj oskrbeti kar največ potrebščin iz Slovenije in Hrvatske, ker je treba poskrbeti za Slovensko primorje in za slo-

venske delavce na Koroškem ter še posebej za Trst in severozahodno Istro. Na pomoč Hrvatske so se vsi zanašali, vendar ne vselej upravičeno.

Naslednjo sejo gospodarskega odseka so sklicali za 18. september, da bi razpravljali o koncentraciji zadružništva, o ustanovitvi močne zadružne banke, o trenutnih težavah zadrug in hranilnic. Glavno vprašanje je bilo, kako začeti s stapljanjem petih samostojnih in razmeroma močnih zadružnih organizacij v enotno organizacijo višje stopnje. Vsekakor bi bil problem manjši, če bi nastadno ustanovili zadružno velebanko. V obširni razpravi je kazalo, da ne bodo dosegli nobenega rezultata, ker so bile razlike v načelnih stališčih prevelike. Vseh pet zadružnih organizacij je namreč pripadalo različnim političnim strankam in nobena od njih se ni hotela odreči dohodku, ki so ga ustvarjale.

Udeleženci zadnje seje gospodarskega odseka pred razpadom habsburške monarhije so zasedali dva dni zapored, 21. in 22. oktobra 1918. V tem času je bila diplomatska, politična in vojaška situacija že mnogo bolj jasna in v določenem pogledu obetavna. Prvi del seje so namenili aprovizaciji, ki se je znašla v slepi ulici. Položaj je bil kočljiv, saj je bilo vsem znano, da je v Sloveniji žita samo za 14 dni, v skrajnem primeru največ za mesec dni, in da so Kranjska, Goriška, Istra in Trst na robu katastrofe. Zvedelo se je, da iz Hrvatske ne bo večjih količin življenjskih potrebščin, ker so Hrvati trdili, da morajo vzdrževati predvsem Dalmacijo, Bosno in Hercegovino, pa tudi Istro. Zato je gospodarski odsek 22. oktobra pisal dr. Korošču, naj med svojim bivanjem v inozemstvu zagotovi hrano iz Amerike ali drugih držav anante. To je veljalo tudi za zdravila.

Potem je dr. Brezigar prebral svoj še boljše pripravljeni ekspeze o vprašanju valute. Ker je bila tudi njemu znana situacija v Evropi, je lahko na retorično vprašanje, kakšno valuto bodo imeli habsburški Jugoslovani v bližnji prihodnosti, odgovoril: »Imeli bomo — ako bomo združeni s Srbijo — srbski dinar.« Po dolgem preračunavanju in zanimivih kalkulacijah je končal s trditvijo, da bo stara habsburška valuta devalvirana na 15—20% vrednost, v najboljšem primeru na 24%. Razprava je bila zelo žolčna in nekateri od prisotnih so trdili, da bi bil položaj znosen, če bi menjali 100 kron za 80 dinarjev, a dobesedno katastrofalen, če bi — po Brezigarjevi oceni — menjali 100 kron za 24 dinarjev ali celo 100 kron za 15 dinarjev. Vsi so se strinjali, da mora biti debata o valuti diskretna, saj je vprašanje menjave krone za dinar eminentno socialnega značaja. Brezigarjeva kalkulacija bi naredila v javnosti skrajno neugoden vtis, na delavstvo pa bi vplivala pogubno. V slovenskem narodu kot celoti bo tako rešeno valutno vprašanje gotovo izzvalo nezaupanje v novo narodno državo. Že samo žigovanje kron — Brezigar je zahteval, naj se žigovanje opravi takoj, da bi preprečili nadaljnjo inflacijo — bo v javnosti delovalo zelo neugodno.

S strokovnega stališča je bilo Brezigarjevo razmišljanje pravilno: takoj je treba žigosati avstrijske krone, ki so krožile na slovenskem ozemlju, in tako ustvariti »nacionalno« valuto (oziroma . . . ki so krožile na ozemlju habsburških Jugoslovanov, to je bodoče države SHS, v novembru 1918). S tem bi preprečili invazijo manj vrednih avstrijskih kron, ki bi jih še naprej tiskali na Dunaju. Tej »nacionalni valuti« (= jugokroni) je treba določiti razmerje do tujih valut in do srbskega dinarja. Brezigar je izračunal, da je bila v oktobru 1918 avstrijska krona šestkrat šibkejša kot predvojna krona, ni pa vedel, kolikšno

je kritje dinarja v zlatu, čeprav je bil dinar v oktobru 1918 manj čvrst kot predvojni. Ko bi se položaj približno umiril, bi menjali »jugokrone« (ki bi imele kritje v rudnikih, gozdovih, industrijski proizvodnji itd.) za dinarje po dogovorjenem razmerju, v najboljšem primeru 100 jugokron za 24 dinarjev. Vsa ta razmišljanja so izhajala iz precej fiktivnega položaja oktobra 1918, kar je treba upoštevati.

V praksi so bile stvari nekoliko drugačne. Predvsem so politiki opozorili na sociološke in psihološke momente oziroma determinante. Da bi preprečili pričakovano ofenzivo demagogije in nezaupanja v Jugoslavijo, so vodilni ljudje predlagali, da se je večina strinjala z Brezigarjevim ekspozijem, naj predsedstvo Narodnega sveta skliče zbor strokovnjakov iz Narodnega sveta in zagrebškega Narodnega vijeća, ki bi po posvetovanju s Čehi in Poljaki izdelali načrt o valutnem vprašanju. Sestanku strokovnjakov naj bi prisostvovali tudi predstavniki delavcev, da bi se tudi ti seznanili s težavami, kakršne vedno povzročijo valutna reforma.

V začetku novembra — država SHS je že obstajala — so naposled tudi v Narodnem vijeću v Zagrebu obširno razpravljali o valutnem vprašanju. Pojavila sta se dva predloga. Prvi je priporočal kontinuiteto avstrijskih kron, drugi pa je bil diametralno nasproten in je zahteval emisijo lastnega denarja. Prvega je zagovarjal dr. Švrljuga in zahteval glede valute energično kontinuiteto krone, pa celo to, da bi bankovce še naprej izdajala avstroogrška nacionalna banka, vendar ob kontroli Narodnega vijeća (kakršne pa zaradi takratnih razmer v resnici ne bi moglo biti). Večina je ta predlog podpirala, saj so imeli pred očmi razvejane ekonomske zveze z Avstrijo in Madžarsko, manjšina, med njimi tudi dr. Brezigar, pa ni bila za kontinuiteto, ampak je zahtevala, da je treba takoj preiti na emisijo lastnega denarja.

Tako so storili Čehi in razmeroma hitro uveljavili nacionalno valuto, češko krono. Fiksirali so ji tečaj itd. Vse to je že znano, medtem ko problem »jugokrone« in njen historiat še nista dovolj obdelana.

Narodni svet v Ljubljani je 15. novembra ponovno pretresal vprašanje valute. Tedaj so, morda zaradi reakcije Narodnega vijeća in dr. Švrljuge, v nekem smislu korigirali Brezigarjevo mnenje. Korektura je bila najočitnejša v sklepu dr. Gregorina: Vrednost narodnega premoženja temelji na vrednosti krone, vemo kolikšna je vrednost sedanjih inflacioniranih bankovcev, ki jih je vedno več, zato zahtevamo likvidacijo avstroogrške banke in zmanjšanje količine bankovcev v obtoku. Drugi so spet dokazovali potrebo po krajši kontinuiteti krone, vsaj še v obdobju, ko ima Narodno vijeće svoje določeno mesto in še precejšen ugled. Tretji pa so celo zahtevali, da je treba vprašati antanto, kakšni so njeni nameni glede valut premaganih držav, kaj načrtuje glede odplačila vojnih posojil, ki so jih morali najeti tudi habsburški Jugoslovani itd.

Konec novembra je tudi državi SHS postalo jasno, kako bi morala reševati vprašanje valute. Takrat je bila namreč na Dunaju konferenca, ki se je ukvarjala z valutami in drugimi vprašanji. Čehi so na njej izjavili, da je Narodni výbor sklenil, da je treba takoj emitirati lastno valuto, lasten denar. Zato se jih odslej ne tičejo več težave kronskih bankovcev in težave avstroogrške banke.

Za Jugoslavijo se je valutna situacija poslabševala. Januarja 1919 se je vrnil Brezigar iz inozemstva, kjer je bil po nalogu centralnega ministrstva za finance, da bi preučeval valutno problematiko. Po vrnitvi je ministru dr. Albertu Kramarju takoj sporočil: »Obstaja možnost, da antanta ne bo hotela reševati finančnega vprašanja Države SHS in da bodo Jugoslovani morali iz lastnega žepa pokriti vso množico avstroogrskih kron, ki zdaj krožijo v državi. Sami moramo razmišljati, kako naj likvidiramo vojna posojila, ki smo jih najeli in vplačevali v razdobju 1914—1918 v korist habsburške monarhije. Prav zaradi teh momentov je povsem možno, da bo prišlo do velike komplikacije političnega značaja med pokrajinami Države SHS in stare Srbije.« (Brezigar je tu mislil na kraljevino Srbijo.) Ti pomisleki so zapisani v prilogi Razmerja med Slovenijo in Srbijo glede rešitve gospodarskih vprašanj. Nekatera druga vprašanja so obdelana v prilogi Važna gospodarska vprašanja, ki jih je treba rešiti čim prej. Tako je obveščal Brezigar. Svoje poročilo ministru Kramarju je končal s temi besedami: »Naj še enkrat poudarim, da bo naš položaj kritičen in da more priti tudi do političnih komplikacij, ako bomo morali iz svojih sredstev urediti valutno vprašanje in druga vprašanja.«

Brezigar je še v januarju 1919 podrobno pisal tudi dr. Antonu Korošču in mu je kot dopolnilo k prejšnjim ekspozicijam poslal še ekspozicije Razmerje med Slovenijo in Srbijo glede rešitve valute, vojnega posojila in vojne odškodnine.

Vseh teh januarskih ekspozicij, ki jih je sestavljal Brezigar, na žalost še nismo našli, vendar so bržkone zelo zanimivi za raziskovanje gospodarske in politične zgodovine tiste dobe. Zato tega tudi ne vemo, kakšne teze in politiko je ta mladi radikalni liberalec zastopal. Prav tako še nismo odkrili elaborata, ki ga je v Ljubljani za Narodni svet sestavljal strokovni referent dr. Leskovec in se je ukvarjal z nekaterimi slovenskimi industrijskimi podjetji. Mislimo, da v resnici ni šlo za slovenska podjetja, ampak za postopek proti tujim podjetjem na slovenskem ozemlju. Ti elaborati so bili poslani v Pariz dr. Brezigarju, da bi jih tam lahko uporabil. Da gre v teh elaboratih res za tuja podjetja, sklepamo iz različnih detajlov, še posebej iz neke kasnejše izjave člana upravne komisije v Ljubljani (znanega ekonomskega svetovalca Ogrina), ki se je sredi aprila 1919 vrnil iz Beograda in povedal, da oblast v Beogradu še ni konsolidirana, vendar je že čutiti, kako tuje sile na veliko vplivajo na dogajanja v gospodarskem življenju Jugoslavije.

R é s u m é

LE CONSEIL NATIONAL DE LJUBLJANA ET SA SECTION ÉCONOMIQUE

L'auteur fut le premier à étudier à base des archives la politique économique du Conseil national. Il analysa plus minutieusement la constitution de la section économique, le profil politique des membres de celle-ci, s'occupant spécialement des analyses différentes de la condition économique des Slovènes lors de la fondation de l'État des Serbes, Slovènes et Croates, des problèmes concernant le changement de la monnaie, des approvisionnements, de la structure économique du nouvel état et de la situation de l'économie nationale par rapport à la nouvelle situation économique et politique.